

Wójcik Zbigniew K., *Stączek Jan (1902–1989)* [w:] Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak – na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej

STĄCZEK Jan (1902–1989), kapłan diec. przemyskiej o.ł., katecheta gimnazjalny, kierownik katolickiego duszpasterstwa polskiego na Węgrzech, proboszcz parafii farnej w Rzeszowie.

Ur. 3 VII 1902 r. w Jaćmierzu, pow. sanocki, w rodzinie rolników, jako syn Jakuba i Joanny z d. Rysz. W latach 1909–1913 uczęszczał w rodzinnej miejscowości do 4-klasowej szkoły ludowej. Natomiast we wrześniu 1914 r. podjął naukę w Gimnazjum w Brzozowie, a po zawieszeniu działalności gimnazjum w 1919 r. przeniósł się do Gimnazjum im. Królowej Zofii w Sanoku. Po zdaniu matury (1923), wstąpił do Seminarium Duchownego o.ł. w Przemyśle, gdzie został przez bp. Anatola Nowaka wyświęcony na kapłana (1927). Wikariusz w Strzyżowie, następnie parafii katedralnej w Przemyśle (1930–1935), gdzie uczył religii w Szkole Handlowej i Prywatnym Liceum Handlowym.

W 1935 r. został przeniesiony do Jarosławia i mianowany katechetą w I Gimnazjum i Liceum im. Józefa Piłsudskiego; równolegle uczył w gimnazjum żeńskim im. Juliusza Słowackiego, II Gimnazjum i Liceum im. Augusta Witowskiego oraz Państwowej Szkole Budowlanej. Był też kapelanem Hufca ZHP. Znany kaznodzieja, udzielający się w pracy rekolekcyjnej na terenie diecezji, od 1934 r. współprowadził Sekretariat Rekolekcji przy Diecezjalnym Instytucie Akcji Katolickiej. W sierpniu 1939 r. został kapelanem 144. szpitala polowego w Przemyśle; 18 IX 1939 r. po przejściu wraz ze szpitalem na Węgry został internowany w obozie w Ricse k. Kaasy.

Zgodnie z prawem międzynarodowym jako kapelan wojskowy miał prawo podróżowania po Węgrzech w celu sprawowania opieki duszpasterskiej w obozach dla polskich uchodźców oraz internowanych żołnierzy. Fakt ten umożliwiał mu pośredniczenie w nawiązywaniu kontaktów polskich komendantów obozów z poselstwem RP w Budapeszcie. W październiku 1940 r. otrzymał powołanie na katechetę w Polskim Gimnazjum i Liceum zorganizowanym w Balatonboglár. Jednocześnie został proboszczem miejscowej, polskiej parafii. 25 V 1941 r. (w związku z aresztowaniem o. Piotra Wilk-Witosławskiego) został powołany na kierownika Katolickiego Duszpasterstwa nad Uchodźcami Polskimi na Węgrzech, co związane było z koniecznością przeniesienia się do Budapesztu.

Działalność Duszpasterstwa, podporządkowana węgierskiemu biskupowi polowemu, znacznie wykraczała poza zadania związane z organizacją życia religijnego, obejmując także polskie życie kulturalne i polityczne. Ksiądz Stączek współpracował ściśle z nuncjuszem apostolskim na Węgrzech, kardynałem Angelo Rotta, dr. Józsefem Antallem, kierownikiem Wydz. Spraw Socjalnych MSW Węgier, ks. Bélą Varga, proboszczem w Balatonboglár i posłem do parlamentu węgierskiego oraz kierowanym przez prezesa Henryka Sławika Polskim Komitetem Obywatelskim do spraw Opieki nad Polakami Uchodźcami; ks. Stączek był m.in. przewodniczącym Rady Opiekuńczej Studentów, będącej ciałem opiniodawczym i doradczym wspomnianego Komitetu Obywatelskiego. Prócz opieki nad Polakami na Węgrzech, Duszpasterstwo Polskie wespół z Komitetem Obywatelskim uratowało życie kilku tysiącom Żydów pol-

skich, wystawiając im zaświadczenia, że są wyznania rzymskokatolickiego. Po zajęciu Węgier w marcu 1944 r. przez III Rzeszę Stączek, przebywając na rekolekcjach poza Budapesztem (w Ebed) szczęśliwie uniknął aresztowania przez Gestapo. Ksiądz Stączek osiadł w Hernandnéméti na północy Węgier, gdzie pod nazwiskiem ks. János Sztancsek do końca wojny zastępował miejscowego proboszcza. Powróciwszy do Polski kontynuował pracę katechety w Jarosławiu, a w 1947 r. został Diecezjalnym Wicewizytatorem nauki religii w szkołach powszechnych i średnich. W lipcu 1949 r. bp Franciszek Barda mianował go proboszczem parafii farniej w Rzeszowie, podówczas największej parafii w diecezji przemyskiej.

Pierwsze lata pracy duszpasterskiej przypadły na szczególnie trudny dla narodu polskiego czas bezwzględnej sowietyzacji. Nie bacząc na trudności, rozwijał duszpasterstwo zbiorowe, specjalistyczne i stanowe, starając się skupić wiernych wokół kościoła. Uroczyscie przeżywano m.in. odpusty parafialne i nabożeństwo 40-godzinne przed uroczystością zesłania Ducha św. W 1950 r. po jednym z kazań wygłoszonych w kościele farnym w czasie rekolekcji wielkopostnych, rzeszowscy funkcjonariusze UBP aresztowali ks. Józefa Stefańskiego. W lecie 1954 r. Wacław Rózga, przewodniczący prezydium WRN w Rzeszowie, uznał ks. Stączka za *persona non grata* w mieście. Toteż za wiedzą Kurii Biskupiej opuścił parafię i wobec rozszerzenia zakazu pracy w jakiegokolwiek placówce duszpasterskiej, zamieszkał u rodziny w Jaćmierzu. Obowiązek administrowania parafią farną władze kościelne powierzyły ks. Walentemu Balowi, wikariuszowi parafii. W styczniu 1957 r. ks. Stączek powrócił z banicji na probostwo,

podejmując wszechstronną pracę duszpasterską. Niezwykle dbały o zabytkowy kościół parafialny dokonał jego gruntownej renowacji. Jego staraniem wybudowany też został nowy dom katechetyczny (1979–1984) i nowy kościół w Załężu (1980–1984). Dbał o podtrzymanie polskich tradycji patriotycznych, toteż w kościele farnym wmurowano tablicę poświęconą żołnierzom Inspektoratu ZWZ-AK Rzeszów (1979), na froncie kościoła umieszczono tablicę *jasnej pamięci* ppłk. Leopolda Lisa-Kuli (1985) i tablicę 17. pp z Rzeszowa (1988). Dziekan dekanatu Rzeszów I (1967–1983); kanonik honorowy kapituły katedralnej (1959); prałat papieski (1974); protonotariusz apostolski – infułat (1978).

W działalności duszpasterskiej starał się zawsze przeciwdziałać państwowej ateizacji i neutralizować oddziaływanie ideologii oraz propagandy komunistycznej. Po powstaniu NSZZ „Solidarność” i w stanie wojennym udostępniał kościół do głoszenia wolnego słowa – *Katolickie Tygodnie Historyczne* (1985–1988). W 1981 r. opiekun duchowy rolników strajkujących w Rzeszowie. Od 13 XII 1981 r. wspierał duchowo i materialnie działaczy NSZZ „Solidarność” internowanych w więzieniu w Załężu i ich rodziny. Z ramienia Kurii Biskupiej w Przemyślu był obserwatorem w toczących się przed sądem wojskowym w Rzeszowie procesach politycznych działaczy NSZZ „Solidarność”. We wrześniu 1988 r. wyraził zgodę na uruchomienie w Domu Katechetycznym Biura Informacyjnego RKW NSZZ „Solidarność” w Rzeszowie, struktury związkowej funkcjonującej w tym czasie nielegalnie. Za jego przyczyną kościół farny stał się miejscem regionalnych obchodów rocznic narodowych i NSZZ „Solidarność”.

Zm. 11 II 1989 r. w Rzeszowie po krótkiej chorobie. Jego pogrzeb (14 II 1989) przerodził się w manifestację patriotyczną, a wielotysięczny tłum wiernych (w tym *Boglarzycy*), pod przewodnictwem bp. Bolesława Taborskiego, przeszedł w milczącym kondukcie od kościoła farnego na cmentarz Pobitno w Rzeszowie.

Bibliografia: Stączek J., *Ks. Béla Varga*, w: *Wspomnienia polskich uchodźców na Węgrzech w latach 1939–1945*, Warszawa 1999, s. 416–422; Budziński F., *Polacy na uczelniach węgierskich w latach II wojny światowej*, Rzeszów 1993, wg indeksu; Budziński F., *Szkoły polskie nad Balatonem w okresie II wojny światowej*, Warszawa 1988, s. 106–107; Lagzi I., *Uchodźcy polscy na Węgrzech w latach drugiej wojny światowej*, Warszawa 1980, s. 92, 95; Kret W., *Ks. Jan Stączek (1902–1989)*, Sandomierz 1995; Łubczyk G., *Polski Wallenberg. Rzecz o Henryku Sławiku*, Warszawa 2003, s. 27; Szal A., *Duchowieństwo diecezji przemyskiej o.ł. w latach 1918–1939*, Przemyśl 2005, wg indeksu; Wójcik Z.K., *Stączek Jan*, w: *Encyklopedia Rzeszowa*, Rzeszów 2004, s. 629; Nekrolog, „Ultimatum”, nr 2/1989, s. 115; Rojek M., *Śp. ks. infułat Jan Stączek*, „Tygodnik Powszechny”, nr 12/1989, s. 7; Wójcik Z.K., *Ks. infułat Jan Stączek*, „San” 1990, nr 6, s. 4.